

Den kritiska

Fritänkaren

Nr. 196 Juni 2011

Nittonde årgångens sjätte nummer.

Innehåll i detta nummer:

Salig Valborg	2
Vårsoarén	3
Våryran	3
Beethovens enda opera	3
Apologi för musiken	5
Skitstövlar	6
Karl-Edvard Ydén in memoriam	7
Rapport kring Svenska Akademin	8
Kenneth Branaghs senaste – och andra filmer	10
Ahasverus minnen, del 106: <i>Rasputin</i>	13
Kalender, juni 2011	15
Återresan, del 11 : <i>Hårda bud i Lucca</i>	16
Katastrofresan, del 8: <i>Leb (forts.)</i>	17
Resan till Phuktar, del 17 : <i>Insnöade</i>	18
Rekordresan, del 15: <i>Pelling</i>	19

Fritänkaren ägnar sig mest åt litteratur, musik, film, politik, filosofi, religion och resor men även åt annat. Den är inte på något sätt anknuten eller ansluten till någon ideologi eller åskådning av vad slag det vara månne, utan tar tvärtom avstånd från varje institution som kräver okritisk underkastelse, och är helt oberoende humanistisk.

Beteckningen *Fritänkare* är ursprungligen tysk och står för person som i religiösa och ideologiska frågor inte erkänner någon auktoritet och därför är kritisk och avståndstagande mot alla religiösa och ideologiska institutioner och framför allt deras eventuella dogmatik.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel.031-247887.

Postgiro : 621 39 94 – 4 ("Fritänkaren", C. Lanciai)

Årsprenumeration: 250 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 30 Euro)

Tvåårsprenumeration : 350 kr (40 Euro)

Avgifterna har inte höjts på 8 år.

I Finland kan avgifter insättas på *Aktia bank*, kontonummer 405510-667802 (avgiftsfritt).
IBAN-nummer för folk som eventuellt vill betala prenumeration även från annat utland:

SE37 5000 0000 0500 7297 2165

Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 27.5.2011

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Letnany 218

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet jämte andra skrifter:

www.fritenkaren.se

<http://hem.fyristorg.com/aurelio>

e-post-adress : clanciai@yahoo.co.uk

WSN 1652-0122

Salig Valborg

I välbehövlig motsats till föregående år bjöd denna gång Valborgshelgen på kalasväder hela vägen. Redan den sena påsken hade varit sommarljuvlig och varm, och nu inföll Valborgshelgen dessutom på en lördag-söndag. Hon kunde inte bli saligare.

Ej heller kunde den höga och brydsamma frånvaron i år dämpa Valborgsglansen. Tre par hade givit återbud, Klara hade råkat ut för en olycka och ansåg sig inte fullt presentabel till följd därav, Lisbeth Areskoug hade opererats i foten dagen innan och kunde med anledning därav ännu inte gå, och Siviks var i Kroatien. Dessutom hade Kalle i sista ögonblicket kastat in handduken till följd av oförutsedda komplikationer av oöverskådligt slag. Trots detta manfall på över sju personer var vi ändå tjugo till bordet, och ingen verkade fattas, då även de frånvarande var mera närvarande än frånvarande. Dessutom lyckades Sven äntligen bryta sig loss och ut från sin segregation i Frankrike efter en Valborgsfrånvaro på över två år. Den enda egentliga bristen som kunde konstateras var den klena besättningen i andra-tenor-stämman, som i år bara kunde representeras av en enda röst. Staffan som tillskott bland första tenorerna var desto mera välkommet. Hoppas han fortsätter. Han dök upp redan på Anitas 80-årsfest tre veckor tidigare, som gammal sångare från Akademiska Kören föll han helt naturligt in i hyllningssångerna och visade sig dessutom vara en bärande första tenor, varför han omgående inbjöds även till Valborg med hustru på köpet, som visade sig vara gammal klasskamrat med min syster.

Den höga klara rena sången ute på klippan i trädgården under den molnfria varma himmelen fullkomnade en idealisk paradistillvaro, som emellertid redan i festens början stördes av ett allvarligt attentat, som så när hade fått hela festen att fullkomligt spåra ur från början. Det oerhörda inträffade nämligen, att någon tog sig före att intonera en sång till helan medan de flesta sångarna ännu var ute i salen och försåg sig med sill. Chocken var skandalartad, för att inte säga att skandalen var total. Det var dessutom inte någon Hela i stämmor utan en sorts bastard-Hela för grötiga basar, den där vulgära Helan som fulla segrande ishockeysvenskar en gång lanserade som svensk nationalsång på arenan i Moskva efter någon ishockeyseger, då ingen i laget kunde den riktiga nationalsången. Den marschartade helan gick hjärtligt hem hos ryssen men inte hos den mer musikaliska Valborgsmajoriteten. Något så oerhört hade aldrig inträffat på någon Valborg tidigare, och den skyldige belamrades med åtskilliga åthutningar. Detta skulle vi aldrig glömma.

Efter detta attentat inträffade det dock inga fler fadäser. Talen flöt på med sedvanlig utsökthet och elegans, där särskilt Susannes tal till mannen utmärkte sig genom sin belysning av den moderna kvinnan, hur hon mer och mer tagit över mannens roll i samhällets liv, medan den gamla ridderliga gentlemannen med sinne för romantik och höviska fasoner efterlystes och hälsades välkommen tillbaka när och om han skulle återinfinna sig i en bättre tid. Susannes tal var därmed en utmärkt pendang och komplement till Sörens tal till kvinnan förra året, som belyste samma högintressanta utveckling i de minst sagt drastiskt förändrade könsrollerna, där både mannen och kvinnan i det nya millenniet håller på att finna sig helt andra och nya roller och karaktärer än vad de någonsin tidigare haft i historien.

Vad som saknades denna Valborg var det musikaliska överflödet. Gunnar hade just flyttat och ännu inte kommit till rätta i sitt nya hem, där allt mer eller mindre bara stod på golvet, varför ingen repetition i år kunnat genomföras. Björn Areskoug var frånvarande, och även om Lennart och Gunnar skötte dirigentskapet desto bättre ändå blev dock Gluntarna och serenaderna färre än någonsin, då en viktig stämman och kraft saknades och ingenting repeterats. Under omständigheterna måste det dock framhållas att standarden var den samma, i synnerhet i kvartettsången, trots en ensam andre tenor i saknad av både Lasse och Åke.

Den sistnämndes frånvaro var väl ändå den som märktes mest. Vår främste humorist var borta, och även om han hedrades med sången till Systemet med repris dessutom fanns det ingen som nu kunde förgylla Valborg med den mycket avancerade och triumferande humor som alltid var Åkes egen.

Vårsoarén

Bara en vecka senare var det dags för Göta Par Bricoles årliga vårsoaré med utsåld konsert på Valand. Programmet var ambitiöst som vanligt med både ytterst varierande körrpertoar och tre mycket olika solister, två damer och en annan, med två körverk av Schubert, ett av Carl Maria von Weber, Otto Olssons avancerade och virtuosa Vårstorm, både engelsk och amerikansk körlyrik med *'Fly Me to the Moon'* som slagkraftig publikfavorit, två moderna tappningar av Bellman, den ena mycket snabb och ovanlig, samt fantastiska solouppvisningar av årets stipendiater i arior av Verdi och Bizet, där Frida tog priset i sina helt bedårande och ytterst levande tolkningar, medan det finaste vi framförde nog ändå var Schuberts *"Die Nacht"*, en sen serenad för manskör av överväldigande skönhet, där pianissimot är av nöden och förlämnar kompositionen den förfinade känslighet som gör rättvisa åt dess skönhet. Trots vår bravur och kraft kommer vår manskör ändå mest till sin fördel i känsliga pianissimon, som vår dirigent Anders Ottosson förstår att trolla fram till fulländning.

Konserten gick mycket bättre än vad någon hade vågat hoppas, Otto Olssons Vårstorm hade inte fått all den träning den hade förtjänat, även andra osäkerheter förekom, men ändå var vi förvånade över den egna prestationen, vilket publiken entusiastiskt vidimerade. Efter konserten följde en omfattande vårbal, som blev just den lysande fest den var ämnad att bli som kronan på verket för hela vårfirandet efter en lång och svår och alltför tung vinter. Även festen och balen överträffade allas förväntningar.

Våryran

Traditionellt hålls en vårkonsert på Göteborgsoperan med inslag av alla Göteborgs mansköror, eller så många man kunde skramla ihop, vid detta tillfälle tolv. Vi var cirka hundra sångare, och konserten var omfattande och variationsrik, då den inte bara inbegrep musiknummer med även solister och bara orkestern utan även diverse rent prat och skoj. Några av dessa pratande underhållare var riktigt bra, som Stefan Ljungkvist, som alltid hållit stilen med den äran, medan andra, som höll på litet för länge, verkade utgå ifrån att publiken var imbecill. En gästande vän från Frankrike menade, att om en fransk publik utsatts för en sådan hade han bombarderats med kålhuvuden och ruttna tomater. Där är publiken inte lika beskedlig och lättlurad. Det blev alltså som så ofta vid konserter med både musik, prat och underhållning, för mycket prat och för litet musik. Inget av musiknumren lockade till någon anmärkning, medan i synnerhet en av pratarna blev svår att uthärda i längden. Vi sjöng bara fyra vårsånger, enligt instruktionerna skulle det ha varit sex, och även publiken blev snopen, när vårsångerna fick så korthugget utrymme. "Var det allt? Fick de inte sjunga mer?" hördes det kommentarer efteråt, som om Göteborgspubliken var bortskämda med en hundrahövdad manskör, som bara får uppträda en gång om året. Här kan planeringen göras bättre till ett annat år.

Beethovens enda opera

"Fidelio" skiljer sig fullständigt från alla tidigare operor och egentligen även från alla senare i sin fullständigt aparta egenart. Den var länge stämplad som en "problemopera" då den egentligen inte var någon riktig opera, då det förekommer så mycket talad dialog i den, samtidigt som det inte gick att undvara den. Talad dialog förekommer i ett flertal berömda operor men vanligen av det lättare slaget, som i Mozarts "Enleveringen ur seraljen" och Smetanas "Brudköpet", som likväl aldrig kunnat betraktas som något annat än fullvärdiga operor, medan "Fidelio" dessutom bjuder på en libretto som är så långt ifrån operamässig som något kan bli. Storyn är nämligen en gastkramande thriller.

Det finns några andra sådana "skräckoperor" på repertoaren, som Offenbachs "Hoffmanns äventyr" och Tjajkovskijs "Spader dam", men båda dessa inrymmer och är beroende av sina intriger av övernaturliga ingredienser, medan Beethovens opera är helt realistisk alltigenom. Den bygger nämligen dessutom på en helt sann historia.

Operan börjar smygande oskyldigt med en oförarglig flirt, då en fångvaktare uppvaktar överste fångvaktarens dotter Marzeline, som står och stryker, men hon vågar snart diskret anförtro för publiken att hon älskar en annan, nämligen den nye fångvaktarmedhjälparen Fidelio. När denne gör entré avbryts flirten, och endast publiken förstår att denne unge fagre fångvaktaramanus är en kvinna, då han är sopran. Fångvaktarchefen Rocco själv är förtjust i Fidelio och planerar troskyldigt ett äktenskap mellan "honom" och hans dotter, då han sköter sig så bra. Ingen anar än så länge varför han sköter sig så bra eller vad han över huvud taget har att göra där på fängelset för politiska fångar. Rocco vågar till slut ta Fidelio i sitt fullaste förtroende då han tar för givet att det handlar om hans blivande svärson, och ger honom nycklarna till alla hålor i fängelset, utom en: i den sitter sedan två år en fånge i isolerad fångenskap under ständigt krympande av hans ransoner, i akt och mening att han snart skall dö, på order från högre ort. Fidelio blir förfärad ("Aha!" tänker publiken,) men försäkrar att han kan stå ut med vilka skräckscener som helst. Betryggad av Fidelios bedyrande lovar Rocco att ta honom med till och med ända ner i den enda helt förbjudna fängelsehålan.

Här gör kommandanten Pizzarro sin entré, (det hela utspelar sig i Sevilla på betryggande avstånd från den egentliga skådeplatsen,) som oroas av de nya direktiven. Guvernören Fernando anmäler sin omedelbara överraskningsvisit för inspektion av fängelset, då han oroats av rykten om att politiska fångar inte behandlas som sig bör. Pizzarro har anledning att känna kallsvett innanför nacken inför detta besked, då just i isoleringscellen längst ner han håller Florestan inspärrad, som för två år sedan försökte avslöja Pizzarras oegentligheter. Nu får Pizzarro bråttom. Florestan måste avlivas innan guvernören kommer.

Emellertid är som alla skurkar denne Pizzarro alltför fin för att nedlåta sig till att begå mordet själv. Han försöker därför övertala sin fångvaktare Rocco att göra det med en stor fet börs med guld som övertalningsmedel. Rocco är emellertid trots sitt avskyvärda arbete en hedersman och vägrar nedlåta sig till mord, då detta inte ingår i hans plikter. Men Pizzarro trugar och får till slut Rocco att gå med på att åtminstone gräva fångens grav. Pizzarro får finna sig i nödvändigheten av att själv få slå ihjäl den redan döende fången.

Fidelio har hört alltsammans och avslöjar sig nu inför publiken som Florestans maka, som nästlat sig in i fängelseborgen bara för att få komma åt sin man och kanske lyckas göra något för honom innan det är för sent. Hon lyckas utverka en rastning av fångarna, som släpps ut i ljuset för ett kort ögonblick, varvid den mest berömda "Fångarnas kör" framförs vid sidan av Verdis några decennier senare, medan Rocco försöker övertala kommandanten att låta hans dotter få gifta sig med Fidelio. Pizzarro går slutligen med på detta, varvid Rocco överförtjust meddelar Fidelio nyheten, vilket innebär att Fidelio får följa med ner i den mörkaste isoleringscellen för att där hjälpa sin blivande svärfar gräva den farlige fången Florestans grav. Där slutar första akten, som egentligen var två från början, men som under operans nioåriga tillkomsthistoria småningom kortades ner till en av Beethoven själv.

Hela andra akten utspelar sig i den mörka kvalmiga stinkande dödscellen. Florestan ligger halvt ihjälsvulten i kedjor och förfäktar att hans enda brott varit att han avslöjat sanningen, medan hans enda tröst är att han har ett gott samvete. Han hallucinerar och drömmer om sin hustru, som han ser föra honom in i en bättre värld, medan han småningom förlorar medvetandet i sitt delirium.

Rocco gör entré med Fidelio med spadar. Diskret börjar de arbeta med att gräva graven, medan Florestan då och då vaknar till och är törstig och ber om vatten. Fidelio får bekräftelse på att fången verkligen är hennes man och ber om att få ge honom en skorpa. I stället för vatten har hon lyckats få med sig lite vin, som fången också får åtnjuta, tillräckligt

för att ge honom nytt hopp. När graven är klar ger Rocco signalen att kommandanten kan komma, som beredvilligt ställer upp med en dolk under manteln för att med den verkställa dådet.

Här infaller operans ”sanningens ögonblick” i den stora scenen mellan Fidelio och Pizarro, Rocco och Florestan, när Pizarro avancerar mot fången för att avsluta honom och Fidelio kastar sig emellan med utropet, ”Döda hans hustru först!” När då Pizarro har för avsikt att göra just detta, för att genom ett dubbelt dråpslag råda bot på komplikationerna, drar Fidelio fram en pistol och siktar den mot Pizzaros panna. Just då meddelar en trumpetfanfar att guvernör Fernando har anlänt.

Joaquino, drängen som tidigare uppvaktat fångvaktarens dotter, kommer ner och meddelar att guvernören omedelbart kräver kommandantens och fångvaktarens närvaro. Dessa måste ge sig upp, varvid Florestan och Fidelio äntligen får en stund tillsammans för återförening och ömsesidig saliggörklaring av sig själva.

Den tredje och sista scenen är som en akt för sig och utspelar sig ute i dagsljuset igen och är i stort sett en enda lång triumfmarsch alltigenom, där allt rättas till och återförs till ordningen: Florestan blir frisläppt och återupprättad, Fidelio hyllas av alla för sitt mod och sin tapperhet och erkänns äntligen som den Leonora hon egentligen är, och även Marzeline försonar sig med sitt öde och förlikar sig med att Fidelio inte var någon man och nöjer sig med sin Joaquino. Pizarro läggs i bojar och förs bort och får sannolikt inta Florestans förutvarande placering längst ner i helvetet, om han inte avrättas. Allt blir fullkomlig frid och fröjd, och Beethoven firar triumfer på löpande band i jublande musik som aldrig tar slut.

Denna opera uppfördes första gången 1805, och även om den blev Beethovens enda opera så hade han ständigt många operaprojekt på gång. Det var dock denna han hela tiden återvände till och aldrig blev helt nöjd med, det blev ett antal uvertyrer, tre stycken, och librettoförfattarna blev också tre stycken med tiden. När operan efter otaliga omarbetningar och förkortningar slutligen förelåg i sin sista version 1814 hade den även bytt namn från ”Leonora” till ”Fidelio” under den långa förlossningsprocessen. Senare hade en opera av detta slag knappast kunnat iscensättas, då 1815 satte punkt för den stora franska revolutionseran med Napoleons uppgång och fall, som egentligen är allt vad Fidelio handlar om: omstörtandet av tyranniet. Genom Wienkongressen 1815 etablerades ”den heliga alliansen” med några decenniers reaktionspolitik på världssagendan under skoningslöst reaktionära regeringar som furst Metternichs, de ryska tsarernas och det tyska preusseriets.

Incidenten som operan behandlar tilldrog sig i Tours under det franska skräckväldet. Originalpjäsen spelades i Paris 1798 och bearbetades sedan till en operalibretto av Bouilly, som förklarade, att ursprungsförfattaren Pierre Gaveaux varit regeringstjänsteman i Tours under detta dramas utspelande. Libretton användes av flera andra operakompositörer, och det förekom ett antal operor med liknande teman, inte minst av Cherubini, som alla gjorde succé. Beethoven var inte ensam, men hans opera är den som har överlevt och inte bara det, utan ständigt samlat på sig nya lager av beundran och imponerad uppskattning. Operan intar en särställning i operalitteraturen, och hos nästan varje operadirigent har denna opera intagit en särskild plats i deras hjärtan.

Apologi för musiken

En kollega, som laddat ner mina 18 pianoballader m.m. från nätet och faktiskt avlyssnat en del av dem, har fällt den kommentaren, att musiken lider av pre-Schönberg och Webern-komplex och alltså inte är uppdaterad.

Tidigare har man av professionella musiker fått den nedsättande kommentaren, att musiken lider av att påminna om Rachmaninov, som är att betrakta som otidsenlig.

Sådana kommentarer motiverar en att åtminstone fälla något ord till försvar för musiken mot dess anklagare.

För vad sådana kommentarer innebär är ingenting mindre än en anklagelse mot musik för att den är musik.

Schönberg och Webern är nämligen inte musik, och har åtminstone inte rätt till pretentionen att kräva av åhörarna att den skall uppfattas som musik, då dessa nämligen inte kan göra det med den bästa vilja i världen.

Härmed åsyftas naturligtvis bara sådana verk som den ospelbara ohörbara och ofullbordade operan "Moses och Aron" och sådana stycken av Webern som bara har den fördelen att skryta med att de inte pågår längre än cirka 16 sekunder eller mindre.

Andra har liknande pretentioner att ståta med, när de kräver att Black Metal och dylikt måste spelas med så maximal volym som möjligt, så att hela världen skall tvingas höra den och förstå att det verkligen är musik, fast den bara består av hysteriska skräll och skrik in absurdum.

Är det då ett brott att falla tillbaka på Beethoven och framhålla att musiken aldrig har blivit bättre än sedan hans tid och hans åtföljande romantikers, från Schubert, Schumann, Mendelssohn och Chopin till Verdi och Wagner, Puccini och Sibelius och faktiskt ända till och med Richard Strauss, men knappast längre?

Är det ett brott att hålla sig till musik som låter bra och ta avstånd från musik som låter för djävligt? Det är lätt att göra musik som inte låter något vidare, medan det krävs en kompositör av rang för att det skall låta bra.

Och är det då ett brott att envist hålla sig till den musiktraditionen som kompositör, alltså vidmakthållandet av melodi och harmoni som musikens egentliga beståndsdelar, med uteslutning av motsatsen utom på sin höjd som sporadiska kryddor?

Den moderna musiken som utesluter dessa element är likvärdig med serverade maträtter typ kanel utan risgrynsgröt, cayennepeppar utan mat, rått salt eller torrt vatten.

Det går inte. Folk går inte på sådant – i längden.

Vi förespråkar därmed en total skrotning av all icke-musik, alltså all musik som saknar melodisk och harmonisk uppbyggnad, för att den riktiga musiken, den som är uppbyggd med sådant, skall få en chans att komma till sin rätt.

Faktum är, att vi tål att höra Vivaldi, Mozart, Beethoven och till och med Sibelius i all oändlighet. Vi tål inte att höra atonal musik, skrällande elgitarrer och hesa skrik ens i bråkdelen av en oändlighet – allra minst om den kräver maximal volym och att få fungera som folklig hjärntvätt på alla restauranger, megaaffärer och andra offentliga ställen utan att ge folk någon chans till tystnad omkring sig någonstans, vare sig de vill det eller inte.

Skitstövlar

Polisprocessen har inte rört på sig mer än att man har fått ett brev från Hovrätten vari det delgives, att man kommer att få ett brev. Sedan tystnad i mer än en månad.

Det kanske märkligaste i denna polisprocess är, att nästan alla man diskuterat saken med har tagit polisen i försvar, som om kränkaren behövde försvaras och inte den kränkte. Det var samma sak i ärendet mot samma polis 2004, att rätten såg sig föranlåten att försvara polisen mot den åtalade och rent ut sagt ta polisens parti mot hans offer, då polisen fick tala fritt medan den åtalade avbröts och tystades ner. Faktum är att det var polisen som själv ställt sig under träden vid Järntorget i akt och mening att sätta dit cyklister för ingenting, då han visste att de flesta cyklister där cyklar mot grönt gångljus utan att bry sig om det röda cykelljuset, som inte är exakt synkroniserat med gångljuset, varför där de flesta cyklister formellt bryter mot lagen, hur rationellt det än är. Att utnyttja detta för att anmäla och åtala cyklister gör bara skitstövlar, och som skitstövlar är de hopplösa fall tills de lär sig att inte vara det, vilket de tyvärr i regel aldrig gör.

I politiken har vi sett detta i det senaste valet i Finland, där skitstövelpartiet "Sannfinländarna" rott hem en jordskredsseger efter att offentligt ha förordat rasism, fientlig invandringspolitik och vägran att hjälpa andra EU-länder i ekonomiskt trångmål,

som Portugal och Grekland, de bästa länderna i Europa, fastän Finland är ett rikt land med sund ekonomi som har råd att dela med sig. Därför gick Finland med i EU, för att vara en del av Europa och kunna hjälpa till med det europeiska samarbetet. Menar Sannfinländarna att det är bättre att sälla sig till Ryssland? Samma parti utsatte i fjol invandringsministern Astrid Thors för utstuderad förföljelse för hennes mänskliga invandringspolitik och bildade till och med en grupp på *Facebook* som samlade hundratals medlemmar med benämningen "Jag är beredd att sitta av något år för mordet på Astrid Thors". Gruppen polisanmälades och upplöstes, men sådant får vi inte glömma. Sannfinländarna är ett missnöjesparti som fiskar röster bland inskränkta snåla egoister.

När vi berättade om vårt polisäventyr för vänner i Italien trodde de inte sina öron, och en sådan småaktighet skulle aldrig kunna manifesteras sig så öppet bland företrädare för lagen och samhället i Grekland och Italien. Det är denna mentalitet och dess yttringar som drivit Laila Roth ut ur landet för att arbeta med mera naturliga människor i länder som Filippinerna och som gjort henne till satanist.

Därmed har ingenting sagts om den tioåriga skatteprocessen, som 1981-91 ödelade min självständiga ekonomi genom skönstaxering för att vederbörande levde under existensminimum och gav mig magsår på köpet. Många harmlösa människors enda erfarenhet av myndigheter är att de tycks vara till för att djävlas med oskyldiga människor. Det enda den samhällstjänande polisen i Göteborg i egenskap av cyklistförföljare gett mig är bekymmer och migrän, om det kan kallas samhällstjänst.

En annan manifestation är det problem som ständigt aktualiserats och därför ventilerats på nytt i Fritänkaren, nämligen vårt bemötande som utkomstsökande skribent i förlagsvärlden, där vi aldrig blivit bemött av etablerade förlag med annat än nedlåtande och kränkande behandling, som förstörda eller bortslarvade manus, inget svar alls eller automatiserade eller kränkande sådana under mer än 40 år, som om förlagsvärlden var renons på anständighet, då undertecknad faktiskt aldrig bemötts som en människa i detta besuttna etablissemang utan enbart som en obehaglig inkräktare, som om dramatiker var ogräs som växte på träd i detta land och språkvårdare med internationell bakgrund något ännu värre. Se vidare artikel nedan om Svenska Akademin.

I vår senaste pjäs, som vi kan passa på att rekommendera för nerladdning, då den nu finns allmänt tillgänglig på Fritänkarens hemsida, behandlas just orättvisans problem och konsekvenser i en dramatisering av Lewis Wallaces roman "Ben Hur" som, som vanligt i våra romandramatiseringar, inkluderar andra vinklingar och aspekter av problemet och historien än vad som finns i originalet. Annars skulle det inte vara motiverat att dramatisera dem. Lewis Wallace var ju själv jurist och domare och skrev sin roman på grundlag av sin egen mångåriga erfarenhet av orättvisans och skitstövelsfenomenets problem.

<http://www.fritenkaren.se/Hur.pdf>

Samtliga pjäser (även i olika ämnesordningar):

<http://www.fritenkaren.se/dramer%20i%20nummerordning.html>

Det var skada att vi inte kom iväg på vår sedvanliga medelhavsresa i vår. Man har svårligen saknat de friska mentala fläktarna och livgivande inspirationsdoserna från dessa mentalt betydligt äldre, mognare och friskare länder, vilken årliga vårliga resa i allmänhet tjänat som välbehövlig rehabilitering och återställning efter färska blödande sår och erfarenheter av skitstövelsmentalitetssyttringar på hemmaplan. Det är bara mitt musikliv som håller mig kvar i Göteborg. Alla andra Lanciar har för länge sedan flyttat utomlands.

Karl-Edvard Ydén in memoriam

Det är den sista av våra lärare från skoltiden som har gått bort, och det var den bäste. Hans ämnen var religion och historia, och han var fullständigt trollbindande genom sin entusiastiska intellektuella kapacitet, genom vilken han kunde fylla hela lektioner med egentligen bara monologer. Han var därmed snarare en föreläsare än en lärare, och det var

inte alltid lätt att följa med i hans vindlande resonemang, men man kunde bara andäktigt sitta och lyssna ändå. Ibland kunde han förlora tålamodet och bli förargad, hatet kunde då låga i hans ögon mot en klass omogna skitungar som inte begrep någonting, som han måste ösa pärlor för som för svin, men det kom aldrig till något utbrott. Han var därtill en stor cineast och berättade gärna om upplevelser av extrema filmer, och på något sätt var extremismen hans hemmaplan men bara intellektuellt. Han rörde sig helt ute i det blå och älskade att skena iväg med sina filosofiska utläggningar, och han var utan tvekan den enda renodlade filosofen av alla våra lärare. Han gestikulerade gärna och underblåste sin retorik med teatraliska gester, som fingrar pekande mot skyn och andra dramatiska armrörelser och resningar, vilket alltid gjorde hans lektioner till rena njutningar. Sina lektioner i religion inledde han alltid med att be en elev framlägga definitionen på religion. Hans definition var, att ”religion är en övertygelse om en osynlig makt som råder över människans liv och som människan söker förbindelse med genom bön och offer.” Den definitionen kan vi upprepa än idag 44 år senare efter vår sista lektion med honom. Jag brukade ibland se honom på gatan och hälsade då alltid hjärtligt, varvid han lika hjärtligt alltid hälsade tillbaka med tydligt igenkännande av en gammal elev. Han blev 95 år gammal och skulle i år ha blivit 96.

Rapport kring Svenska Akademin

Ur en diskussion angående Birgitta Trotzigs frånfälle och debatt i Axess om den lediga stolen:

”Det svenskspråkliga kulturområdet innefattar till exempel en rik finlandssvensk kultur. Dessvärre är dock intrycket att Svenska akademiens under sin 225-åriga historia medvetet valt bort alla kandidater öster om Ålands hav, Bottenviken och Kvarken, som säkert på ett förtjänstfullt sätt hade kunnat bidra till akademiens arbete.

Det är såklart alltid mest bekvämt att leta efter en ny medlem i akademien i de (universitets-)korridorerna där man redan hittar som i sin egen ficka. Låt oss dock fortsätta hoppas på att akademien kan visa en större grad av vidsynhet och intellektuell bredd än så.”

”Aris Fioretos eller Magnus Florin torde ju passa utmärkt. Ska det vara någon utanför litteraturstugorna kan man ju förslagsvis fundera över Peter Gärdenfors och Hans Ruin, två olikartade filosofer med god litterär och språklig bildning. Eller kanske Fredrika Spindler? För hennes ambitiösa arbeten kring Spinoza och Nietzsche.”

”Nu när finlandssvenskarna är hårdare trängda än på länge, vore det särskilt snyggt om en sådan invaldes, man eller kvinna. Det lär inte saknas begåvade sådana. En fullständigt marginaliserad sådan finlandssvensk begåvning är Christian Lanciai från Göteborgs Skrivarsällskap. Han om någon har försvarat den europeiska elitkulturen sen han var 8 år gammal, läsandes Shakespears verk redan då. För övrigt har han gett ut tidskriften Fritänkaren i många år. Hans största brist är förstås att han aldrig tillhört något etablissemang i kulturvärlden.

Sverige har nog finlandssvenskarna en del att tacka för känner jag på mig. Ett inval skulle bättre än någonsin vara ett kvitto på det...”

”Betraktar det som en högre heder att alls bli nominerad än att bli invald, med tanke på alla de som aldrig fick tillträde trots meriter, som August Strindberg, Vilhelm Moberg, Ivar Lo-Johansson, Lars Ahlin, Olof Lagercrantz, Herbert Tingsten, Sara Lidman, Lars Gustafsson, Tomas Tranströmer, Astrid Lindgren, Göran Tunström, Sven Delblanc, Agneta Pleijel, Göran Sonnevi, Willy Kyrklund, Sven Stolpe och Frans G. Bengtsson med flera...”

Till listan över icke-ledamoter av Akademien kan tillfogas den märkliga listan av axplock över icke-nobelpristagare i litteratur: Leo Tolstoj, Jules Verne, Henrik Ibsen, Mark Twain, Joseph Conrad, Karen Blixen (föreslagen av bl.a. Chaplin och Hemingway), Stefan Zweig, Lion Feuchtwanger, Erich Maria Remarque, Bertolt Brecht, Arthur Koestler, Robert Graves, Graham Greene, William Somerset Maugham, James Hilton, James Joyce, Tennessee Williams, Jack London, Maxim Gorkij, Mika Waltari, Väinö Linna, utom icke-akademiledamotlistans världsberömda August Strindberg, Vilhelm Moberg, Sven Stolpe och Frans G. Bengtsson – med flera.

En annan märklig lista är över svenska författare som begick självmord: Harry Martinson, Stig Dagerman, Hjalmar Bergman, Hjalmar Gullberg, Vilhelm Moberg, Birger Sjöberg, Karin Boye, Hedvig Charlotta Nordenflycht, Victoria Benedictsson, Runar Schildt, Jarl Hemmer och vissa andra. Alla dessa var erkända och berömda och torde ha saknat rimlig anledning att fly från livet.

Utomlands hör det till sällsyntheterna att kända författare begår självmord. Dock finns det några berömda: Hemingway (som sköt sig efter att ha fått sitt minne förstört efter en psykiatrisk behandling), Stefan Zweig (av politiska skäl i februari 1942 som jude i exil), Artur Koestler (som gammal och dubbelt dödssjuk och redan dödsmärkt) samt Romain Gary (efter att hans vackra hustru filmstjärnan Jean Seberg förföljts ihjäl av Hoovers FBI). Dessa fyra kan sägas ha haft rimlig anledning. Mera tveksamma är Virginia Woolf och Jerzy Kosinski. Det är numera fastställt att Jack London inte begick självmord, (se nr. 186, "Jack Londons sista stora roman").

Beträffande fallet Harry Martinson finns det skäl att citera en artikel av Björn Gustavsson från den tiden, som belyser en hel del problematik inte bara i Svenska Akademin men framför allt kring den kungliga svenska avundsjukan, som egentligen ensam kan hållas ansvarig:

"När Eyvind Johnson och Harry Martinson 1974 tilldelats nobelpriset i litteratur utsattes båda för hätsk kritik. De mer eller mindre förföljdes i media. Deras sista tid i livet fördystrades av detta misstänkliggörande. Eyvind Johnson slutade skriva och dog efter två års tystnad, Harry Martinson blev allt mer deprimerad och tog sitt liv.

På ett seminarium hörde jag en gång Kerstin Ekman berätta om när hon blev uppringd av DN:s kulturredaktion, som berättade nyheten att Harry Martinson var död. Tidningen ville ha en reaktion. Kerstin Ekman: "Jag började gråta i telefonen. Men då blev journalisten förvånad: 'Va? Gråter du? Det är du den första som gör.' Sådan var stämningen på den tiden."

Karl Vennberg deklarerade att Johnson och Martinson inte var värda priset. Sven Delblanc betecknade Akademiens beslut som "katastrofalt". När Harry Martinson och Eyvind Johnson själva fick komma till tals i TV framstod de som så sammanbitna, så på sin vakt, att man snarast fick intrycket av två anklagade. Harry Martinson förklarade inför tv-kameran att han var "beklämd" av de negativa reaktioner han mött.

Sveriges Radio gjorde ett Eko-inslag med Mikael Timm som reporter – som spydig och ironisk gentemot Eyvind Johnson faktiskt hånade denne. När Johnson mångordigt försökte besvara frågan hur det kändes att få nobelpris, avbröt Mikael Timm (likt en raljant Täppas Fogelberg): "Jaha, det var tydligen en svår fråga."

De kritiska rösterna var många. Kurt Aspelin menade att valet var "helt befängt" och Sven-Eric Liedman ansåg att såväl Johnson som Martinson var "fruktansvärt passé". Olof Lagercrantz anklagade Nobelkommittén för "återfall i nationalism och provinsialism" och DN-kritikern Karl-Erik Lagerlöf skrev: "Eyvind Johnson är ju internationellt sett inte på något vis en nydanare."

När jag i början av 1980-talet så smått började forska valde jag Eyvind Johnsons prosa. Jag mötte förvånade reaktioner och nedlåtande kommentarer på den litteraturvetenskapliga institutionen. Hur kunde jag över huvud taget intressera mig för Eyvind Johnson? Han var ju överspelad sedan länge! En mossig, borgerlig författare! En klassförrädare! En

överlöpare! Några av de mer revolutionära forskarna menade att hans nobelpris var överklassens uppmuntrande tack för att han genom sitt författarskap avslöjat sig som en klassförrädare.

Politruker som konstapelaktigt bevakar litteraturen har väl alltid funnits. Själv fick jag nyligen höra att min senaste bok, *Utblickar från Söderås* (med ju ganska oskyldiga små betraktelser från Siljansbygden), var att betrakta som i det närmaste ”sverigedemokratisk”. Varför det? Jo, ordet ”nationalromantik” och annat suspekt nämns där flera gånger.

Hm... Kanske hela sjön mellan Rättvik och Mora är lite misstänkt – ja, utsikterna häromkring lite sverigedemokratiska?”

Kenneth Branaghs senaste – och andra filmer

”Thor” sågades unisont både hemma och utomlands, men den är inte så dum som det verkar. Det är alltid en njutning att se Kenneth Branaghs filmatiseringar, då han åtminstone alltid gör dem till en fest för ögat och sprudlar av innovativ fantasi, som visserligen gör det svårt för en vanlig publik att hänga med i svängarna, vilka dock är desto mer njutbara för dem som förstår att uppskatta dem.

Trots de ytterst vidlyftiga gesterna och scenarierna är ”Thor” egentligen en väldigt enkel historia. Det är den gamla tjugiga familjekonflikten det handlar om, där pappan ska lämna över till äldste sonen, som har en bror som är avundsjuk och intrigerar. Han lyckas få den äldre brodern avlägsnad och bannlyst och ge farsan en stroke, så att han själv kan ta över makten, varvid det naturligtvis visar sig, att farsan inte alls är död, och att den äldre brodern inte är dummare än att han kan återupprätta sig själv. Så att det blir den yngre brodern som trots all sin intelligens och överlägsna intrigförslagenhet till slut får bita i gräset.

De tre familjefigurerna här är inga mindre än Odin (som farsan, spelad av Anthony Hopkins), den odräglige Tor och den intressante Loke. Naturligtvis har detta ingenting att göra med den egentliga nordiska mytologin, men Branagh och hans medhjälpare har gjort en fantasy-science-fiction-skröna av det hela som heter duga, då han inte bara blandar in världsrymden utan även olika tidsperspektiv med varandra. Det visar sig att Valhalla aldrig riktigt har släppt kontakten med jorden, och när Tor bannlyses från Asgård störtas han ner till jorden, där några vetenskapliga äventyrare krockar med honom i sin bil. Två av dessa är Stellan Skarsgård och Natalie Portman, som naturligtvis så småningom blir kär i Tor, medan Skarsgård ängsligt varnar henne för en sådan förbindelse och helst ser att Tor lämnar stan. Det hela kompliceras med att Odin från sin höga himmel slungat ner Tors hammare efter honom, där den hamnat i ett ’svärdet-i-stenen’-liknande skruvstäd, som ingen kan ta loss den ifrån och inte ens Tor själv. Samtidigt hotas Valhalla naturligtvis av rivaliserande gudar, ’frostjättarna från Jotunheimen’, som Loke intrigerar tillsammans med för sina dubiösa manövrer i Asgård. Det visar sig naturligtvis att Loke inte är äkta son till Odin utan till just frostjättarnas hövding, och så vidare. Allt detta belamras ytterligare av långa tröttsamma slagsmålsscener in absurdum, där våldet når högre höjder av överdrifter än annars, då det ju är gudar och jättar det handlar om.

Kort sagt, denna kvalificerade underhållning kan inte avfärdas utan vidare, och hela konstruktionen kring ’bron’ som kontakt mellan Asgård och Jorden är genomförd med sedvanlig Branaghsk imponerande bravur. Det fattas inte action och svindlande fantasi i denna gedigna Asgårdsskröna, även om den knappast kommer att höra till årets bästa filmer, medan dess intressantaste behållning är dess blandning av magi och vetenskap. På Asgård är dessa förenade i oupplöslig fusion, medan vetenskapsmännen på jorden (Skarsgård) ställer sig dumma inför en sådan absurditet, som de betecknar som barnsagor, medan fusionen vidimeras matematiskt genom formler av bland annat Einstein.

Då var en annan science fiction-historia mera intressant, trots att även den led av långa tröttsamma slagsmål med överdrivet våld in absurdum, nämligen Zack Snyders tre timmar långa "Watchmen" om ett sällskap seriefigurliknande hjältar som i decennier haft till självpåtagan uppgift att bevaka Amerikas säkerhet, medan nu i modern tid någon tar sig före att försöka eliminera dem efter en, med okända lömska syften bakom intrigen. Det visar sig naturligtvis att det är en av de själva som ligger bakom komplotten, och då är det för sent för mer än ett par av dem att göra något åt saken och klara sig. Den intressantaste karaktären är Rorschach, som utmärker sig genom en Rohrschach-mask, som han inte kan vara utan för att kunna fungera som sig själv. Vid ett tillfälle berövas han den och hamnar kortvarigt i ett dödsfängelse, där alla interner vill ta livet av honom emedan han själv fått dem internerade, och han blir då hjälplös och bönfäller sina övervakare: "Ge mig tillbaka mitt ansikte!" När han väl får det tillbaka fungerar han som vanligt igen och gör rent hus med alla skurkarna i sin omgivning, som i stort sett är hela mänskligheten.

Även detta kan synas som en absurd skröna, men den inrymmer filosofiska djup och en del ytterst imponerande scener, framför allt gästspelet på Mars. Annars tilldrar sig hela filmen i New York och på Arktis, där finalen går av stapeln i ett återupprättat Karnak-tempel i en exakt kopia av det gamla i Luxor som bas för framtidens civilisation efter att den gamla gått under, och det är det filmen handlar om: spekulationer i mänsklighetens undergång, vilket tyvärr gör den nästan pinsamt aktuell, då vi minsann har skäl att sysselsätta oss med denna möjliga problematik.

Mera absurd var i så fall vampyrfilmen "Twilight", som i all sin absurditet ändå lyckats skaffa sig kultstatus, genom att den är så raffinerat gjord. Det är vampyrromantik det handlar om, då en skolflicka blir olyckligt förälskad i en grann klasskamrat, som visar sig vara vampyr och vars hela familj är vampyrer. Kärlekshistorien är känsligt och övertygande återgiven, medan vampyrelementet bara verkar vara där för stt störa. Om man kan uppfatta filmen mera symboliskt kan man få större utbyte av den och uppskatta dess förtjänster, medan som vampyrfilm man tyvärr knappast kommer att vilja se den mer än en gång, som är mer än tillräckligt.

Mera raffinerad var i så fall den japanska historiska kärleksfilmen "The Sea is Watching" om en samuraj som burit sig illa åt och tvingas söka skydd på en bordell hos rara geishor. Det faller sig inte bättre än att han och den geisha han hittar blir kära i varandra, det är det sista en geisha får bli, då är hon förlorad, vilket leder till komplikationer, i synnerhet då samurajen kommer av en mycket god familj.

Filmen är ytterst fascinerande genom sin konsekventa realism, det hela utspelar sig på 1800-talet, som nästan ger den en dokumentär prägel – man får det intrycket att det är det levande livet självt som skildras i all sin oberäkneliga autenticitet, där vad som helst kan hända och händer, då livet i sig alltid är fyllt av oanade överraskningar. Dessutom får filmen en tillspetsad aktualitet genom den senaste naturkatastrofen i Japan, vars fenomens ständigt överhängande hot och konsekvenser även denna film ger en överväldigande inblick i.

En av de mest realistiska klassiker som någonsin gjorts måste Viscontis första film "Ossessione" från 1943 anses vara, filmen som lanserade hela neorealismen. Den har senare gjorts om ett antal gånger under den mera kända titeln "Postiljonen ringer alltid två gånger", men ingenting kan överträffa originalet, som är så mäterligt intimt genomfört, att man får det intrycket, att detta drama utspelas i verkligheten här och nu. Skådespelarna är amatörer och mera övertygande än vad några kvalificerade skådespelare kan vara, och dramat är fullständigt psykologiskt trovärdigt hela vägen i sin brutala analys av ödets oundvikliga mekanismer när det väl satt i gång. Fastän kärleksparet definitivt gör sig skyldigt till mord kan man inte betrakta dem som annat än oskyldiga, deras offer är i all sin oförargliga enkelhet ändå ett monster av odräglighet som inte förtjänar annat än vad han

får, medan älskaren egentligen blir alldeles tillräckligt straffad genom sin egen ruese – hans dåliga samvete hedrar och nästan upprättar honom, medan hans enda fel är egentligen att ge kvinnan skulden – som är mest oskyldig, fastän planen är hennes. Man förlåter henne för den odrägliga mannens skull, medan man måste inse att de omöjligt kan klara sig i längden. Det är en skakande verklighetsnära film med överlägsen psykologi och chockerande avslöjande av ödet och dess mekanismer i hela dess nakna grymhet och obönhörlighet – och kanske Viscontis bästa film, trots sin tekniska undermålighet.

En annan sådan modernare representant för den oöverträffbara italienska neorealismen är den blott några år gamla ”Allt om min pappa” (*”Anche libero va bene”*) av Kim Rossi Stuart, som också spelar den mindre huvudrollen, den svårt prövade ensamstående pappan med två barn, vilkas moder ”kommer och går”, en vacker blondin, som inte kan hålla sig och då och då försvinner till rikare klienter men alltid kommer tillbaka och bönar om att få bo med sin familj och barnen igen under högtidliga löften om att nu stanna hemma och bättra sig, vilket alltid skiter sig. I och för sig är pappan inte lätt att leva med, en eldfängd konstnärnatur och fotograf med ett svårt temperament, hans vredesutbrott är fruktansvärda, men moderns svaghet gör inte saken bättre. Fastän han varje gång vet att hon inte skall hålla sina löften och försöker stålsätta sig och driva ut henne när hon gråtande ångerfärdig återkommer, så ger han henne alltid en ny chans, som hon alltid sumpar på nytt...

Huvudrollen spelas dock av pojken, ur vars ögon allt detta åskådliggörs. Han har en äldre syster också, men den allvarlige pojken, som förstår allt och med ett barns oskyldiga men klarsynta realism konstaterar men vägrar ta ställning, bär upp hela filmen, och slutet är förkrossande, när modern lämnat ännu en gång, fadern är i upplösningstillstånd, och pojken fått lov att följa med en kamrat bort därifrån på skidsemester...

I all sin enkelhet är filmen ett mästerverk i klass med Vittorio de Sicas mest oförglömliga socialrealistiska klassiker, och vi får säkert höra mer om denne unge lovande regissör.

Betydligt roligare var då en gammal svensk klassiker, som aldrig fått den kultstatus den klart förtjänar, nämligen Knäppupps fantastiska thrillerkomedi från 1955 ”Hoppsan!” med Douglas Håge och Georg Rydeberg som praktskurkar. Det hela handlar om sedlighetens problematik, och filmen inleds med ett protestmöte mot en utmanande seriefigurs skadliga inflytande på samhällsmoralen, där korståget mot osedligheten leds av den exemplariska skollärarynnan Harriet Andersson i hennes första stora roll, och hon dominerar och leder hela filmen. Bland publiken sitter den till den skabrösa seriefiguren skyldige, nämligen Hubert Yrhage, alias Povel Ramel. Seriefiguren själv spelas i dess levande modell av Carl-Gustaf Lindstedt i en av sina första roller, och han gör det strålande bra, fastän han egentligen inte gör mer än visar sig som ’Monstret’, som seriefiguren heter. Georg Rydebergs infernaliskhet som korrumperad sol-och-vårare överträffas bara av Douglas Håges utomordentliga dubbelmoral, som samtidigt som han leder Harriet Andersson i korståget mot osedligheten har ett olagligt kasino utanför stan med spritsmuggling och till och med knark i ruljangsen, medan Povel Ramel råkar i kläm som mannen som råkar få veta för mycket, varför skurkarna ser sig nödsakade att till varje pris eliminera honom.

Detta spektakel är utomordentligt underhållande hela vägen. Satiren är uppsluppen och genialisk, det förekommer några fullständigt tokroliga parodier på shownummer, och finalen är hysterisk. Det är bara Martin Ljung som fattas, men han kommer senare i deras nästa film ”Ratataa”.

Filmens triumf är dock Harriet Anderssons gestaltning av den ordentliga sedesamma skolfröken, som så småningom fullständigt förändras till sin personlighet, så att hon till slut lär sig bli något av en vällustig kalasflicka. Karaktärsförändringen är fullständigt övertygande i sin gradvisa utveckling, där ingen kan ana hur det kommer att arta sig. Övriga överraskningarna är många, där förekommer även några hisnande thriller-scener, som när

Harriet hamnar i riskzonen att bli halshuggen genom Georg Rydebergs lömska intriger, som utför en briljant romansparodi i framgörandet av sången "Ljuvliga Julia", som damerna på pensionatet faller i hänförelse inför – man skrattar ihjäl sig nästan från början inför denna genialiskt roliga film.

"Jag investerar bara i alkohol. Det ger den högsta procenten." – *Errol Flynn*.

Abasverus minnen, del 106: Rasputin

Naturligtvis var jag liksom alla andra nyfiken på denne ökände Grigorij Rasputin, som alla talade så mycket illa om som möjligt, så att det framstod som orimligt om inte omöjligt att en man kunde vara så ond som hans ryktbarhet ensidigt förtäljde att han måste vara.

Mina aningar slog omedelbart in vid mitt första möte med honom, då han bemötte mig med ungefär samma nyfikenhet som jag inte kan ha dolt med mina ögon att jag kände inför detta sanningens ögonblick i Rysslands historia. Första världskriget hade redan satt i gång och innebar redan en fullständig katastrof för alla inblandade och i synnerhet för Ryssland, och här framför mig hade jag en av de få män som inte var medskyldiga till den onödiga världskataklysmen.

"Vad kan jag göra för er? Jag har hört sällsamma rykten om er," sade han som till en kollega på högsta nivå, och jag kunde naturligtvis bara reciprocera med ungefär samma ord: jag kunde inte förneka vad jag hört om honom och frågade genast om allt det värsta var sant. Han skrattade, ett hjärtligt, stort och bullersamt homeriskt skratt och slog sig nästan på knäna. "Folk inbillar sig allt det värsta om mig bara för att jag besitter kunskaper som de saknar, och allt som de inte förstår är de rädda för, och så skyddar de sig mot det okända med ryktesspridningar och vidskepelse. Men jag är inte rädd för dem. Om det är något jag aldrig känt i mitt liv så är det fruktan, fastän jag borde frukta ett värre öde än de flesta här i Ryssland, ty jag vet, att med mig går Ryssland under."

Han sade det rättfram nästan sakligt, som om det var en verklighet han levt med under hela sitt liv.

Under vårt exotiska samtal, varunder han blottade den ena fascinerande avgrunden för mig efter den andra, kunde jag gradvis bilda mig en uppfattning om honom. De flesta betraktade honom kallt och cyniskt som en bedragare och charlatan, och visst kunde man ifrågasätta hans religiositet, då han närmast i sin utövning var som en extrem hedning, vältrandes i alla de utsvävningar som livet kunde erbjuda honom i nästan samma andetag som han kunde försjunka i den djupaste andakt och intensivaste och frommaste meditation. Han var som uppstigen direkt ur en av de värsta Dostojevskijromanerna med alla överdrifter bakom sig, och den han då närmast erinrade om var Nikolaj Stavrogin, den oemotståndligt mörke och intellektuellt överlägsne grubblaren som ingav alla lika stor respekt som djävulen själv men som egentligen hela tiden bara sysslade med sin egen undergång. Vad Rasputin var om något var en äventyrare och det av gigantiska mått, ty hans fysik var ika imponerande som hans andliga kapacitet och insikter, och även om dessa knappast kunde kallas kristna var de desto mera imponerande. Jag skulle närmast vilja kalla honom för en naturlig shaman. Han kom ju från Sibiriens vildaste ödetrakter ute i de djupaste skogarna och hade där vuxit upp och anslutit sig till alla de extremaste sekterna, enligt vilka det var en religiös plikt att i Guds namn skoningslöst hänge sig åt orgier i alla riktningar – idag skulle han kanske ha anslutit sig till Osho-sekten och dess liknande anbefallningar av såväl köttets som andens största möjliga utsvävningar, då det värsta tänkbara brottet mot livet var att förneka sig det. Men vad jag ville komma åt var vad han egentligen höll på med inom politiken, enkannerligen då med den stackars tsarfamiljen, vars hemlighet med sin blödarsjuka arvinge märkvärdigt få utanför familjen visste något om, då tsaren av rent ädelmod, hur oklokt och opolitiskt detta än var, lade alla klutar till för att hålla familjens lidande inom familjen, som en dödssjuk man envist tiger om sin dödliga sjukdom inför sin älskade bara för att inte oroa henne. Det var denna tragiska familjepolitik

som skulle bli tsarens och den ryska monarkins djupa och katastrofala fall, då det skulle dra med sig hela Ryssland, och tsarens egentligen enda fel och misstag var inte förutse detta.

”Kunde inte du heller ha förhindrat detta förfärliga världskrig?” frågade jag honom.

”Tror du inte jag försökte? Tsaren ville inte ha det själv, och jag varnade honom och sade, att om han inlät sig på det skulle det innebära slutet inte bara för hans familj och Ryssland utan troligen för hela Europa och åtminstone alla med honom besläktade kejsarhus. Men han kunde inte avstyra det. När kejsar Wilhelm kom med sitt ultimatum kunde tsaren inte längre återkalla mobiliseringen, som redan hade gått för långt. Hans enda försvar är att det ändå var kejsar Wilhelm som startade kriget genom sin korkade stolthets dumdryga envishet och ingen annan. Tsaren blir liksom jag ett av otaliga offer för denna totala apokalyps som kommer att innebära slutet för världskristendomen, då alla krigets initiativtagare är kristna. Den har gjort bankrutt som världsreligion, och det finns ingenting annat i stället. Det kommer därför att uppstå mängder av vanvetiga alternativ, det ena sämre än det andra, som kommer att tävla om att förföra folkmassorna, du ser redan hur nihilisterna, anarkisterna och kommunisterna här i Ryssland nästan redan agerar som om framtiden tillhörde dem, men det finns liknande sanslösa rörelser utomlands.”

”Och du själv? Vilken religion tillhör du egentligen?”

”Bra fråga. Tydligt har du iakttagit att det inte finns mycket av den kristendom i mig som jag formellt tillhör och utger mig för att representera. Men det är inte mig som representant för kristendomen det är fel på, det är kristendomen, som egentligen var dödfödd och gick fel från början, då man omedelbart vandrade vilse från Jesus Kristus intentioner. Det insåg Leo Tolstoj, som verkligen försökte komma till rätta med problemet, vilket så upprörde etablissemangen, att han fick sig bannlyst av den etablerade kyrkan. Det är bara dumma auktoriteter som ägnar sig åt bannlysning. Det visste alla redan på Jesu tid, att det bästa sättet att hjälpa en revolutionär är att göra honom till martyr, och Jesus lät sig därför bli den störste martyren av alla. Bara därför fick kristendomen en sådan extrem genomslagskraft, fastän kyrkan gick åt helvete från början.”

”Men du har inte svarat på min fråga. Vad för religion är egentligen din egen?”

”Du sätter mig på det hala. Begreppet Gud har aldrig annat än mistolkats och missbrukats, så låt oss glömma det begreppet. Försöken till förgudligandet av Jesus var också ett misslyckande, så låt oss betrakta honom bara som en människa, ty då gör man alla hans förtjänster den största rättvisan. Men det finns andra väsen, som de flesta inte har en aning om. Det finns spöken och demoner, andar och andra övernaturliga väsen, som bara gör sig kända för ett fåtal överkänsliga och initierade. Det är dessa krafter som egentligen styr världen. Jag lärde känna dem genom mitt intensiva vildmarksliv under årtal i Sibirien, så jag vågar hävda att jag är deras man. Alla etablissemang är åt helvete, medan i själva verket det är helvetet och dess krafter som styr världen, alltså den värld, som vi kallar helvetet, då vi inte kan förstå den. Det är andevärlden, den ständigt oroliga spirituella verklighet bortom den fysiska, som rasar omkring i världen som Dantes helvetesorkan och aldrig vilar. I all sin synbarliga förryckthet kommer Dante närmare verkligheten än någon annan i sin detaljerade skildring av det eviga lidandet i helvetet bland enbart osaliga andar. Alla andar är osaliga. Så fort vi dör blir vi osaliga andar bland dem och ingår i deras värld, tills vi väljer att fly från den och inkarneras. I Mongoliet och Sibirien kallas det shamanism.”

Jag hade träffat rätt. Han bekände det själv, och jag kunde bara känna mig hedrad av hans förtroende för mig i detta avslöjande, ty hade han gjort det inför någon representant för Rysslands kyrka hade han omedelbart blivit bannlyst och avlägsnad från Petersburg av tsaren själv.

”Och tsarfamiljen?” fortsatte jag något dämpat. ”Jag vet vad du har gjort för dem, hur enbart du har lyckats rädda tsarevitjs liv gång på gång, och hur du därigenom anförtrotts deras öden i dina händer. Kommer du att kunna fortsätta hjälpa dem?”

”Jag har sagt till Nikolusjka, att den dagen hans släktingar mördar mig, vilket de alla vill göra, kommer ingenting längre att kunna rädda hans familj eller Ryssland, och han tror på mig. Jag vet, att det bara är jag som står mellan honom, hans familj, hans Ryssland och graven, och så länge jag lever kommer jag att kunna hålla stånd mot denna grav med mina andliga krafter, som ingen lyckats förneka mig. Ingen har ens försökt. Alla fruktar mig för dem, många hatar mig för dem, men ingen har någonsin förnekat dem. Jag är det andliga Ryssland. Med mig dör det andliga Ryssland, och vad som då kommer att komma i stället är motsatsen, och motsatsen till det andliga kan enbart vara av enbart ondo.”

Han stod inför avgrunden av Rysslands framtid och var fullkomligt medveten om det, mera så än någon annan i Ryssland som gjorde samma sak. Jag hade ingenting mera att säga. Vi skildes under ömsesidig respekt och visste båda att vi aldrig skulle ses igen. Och jag undrar om han inte till och med redan visste att han inte hade mycket mer än en månad kvar att leva. Detta var hösten 1916, när alla Rysslands första framgångar på östfronten hade förbytts till den ena katastrofen efter den andra, som inte såg ut att avta utan snarare accelerera...

Kalender, juni 2011

- 2 Stacy Keach 70 år.
Charlie Watts 70 år.
- 3 Paulette Goddard (Marion Levy) 100 år (Chaplins andra fru, i hans två bästa filmer).
- 4 70 år sedan Tysklands sista kejsare Wilhelm II avled i exil i Holland.
- 5 Martha Argerich 70 år.
- 6 150 år sedan Camillo di Cavours frånfälle
50 år sedan Carl Gustav Jungs död.
- 7 *Richard Doddridge Blackmore 200 år ('Lorna Doone')*.
- 9 Michael J. Fox 50 år.
- 10 *Terence Rattigan 100 år*, en av 1900-talets finaste dramatiker.
Prince Philip 90 år.
- 12 Chick Corea 70 år.
- 14 *Harriet Beecher Stowe 200 år ('Onkel Toms stuga')*.
- 16 340 år sedan kosackledaren Stenka Razin avrättades i Moskva.
50 år sedan Rudolf Nurejev hoppade av från Sovjet.
- 17 *Jon Sigurdsson 200 år*, samlare och redaktör av isländska sagor.
Virginia McKenna 80 år.
Ken Loach 75 år.
- 18 75 år sedan Maxim Gorkijs död, enligt Solsjenitsyn och andra mördad av Stalin.
- 19 Kuwait 50 år.
- 22 400 år sedan Henry Hudson lämnades i en öppen båt med sju andra på Hudson Bay av sin myteristbesättning. De återfanns aldrig.
70 år sedan Tyskland invaderade Sovjetunionen och Finland inledde Fortsättningskriget för att återta Karelska Näset.
- 27 50 år sedan Arthur Michael Ramsey installerades som Englands 100-e ärkesbiskop av Canterbury.
- 28 Henrik VIII 520 år.
Joseph Joachim 180 år, Brahms' favoritviolinist.
- 30 *Vyssarion Bjelinskij 200 år*, Dostojevskijs upptäckare, ateist och ledande journalist.
Czeslaw Milosz 100 år.
Ruskin Spear 100 år, känd brittisk porträttmålare.

Åtterresan, del 11: Hårda bud i Lucca

Alla planer slog slint. Festen på lördagen inleddes redan på eftermiddagen med diverse krogbesök och andra vänner. Till dessa hörde två bokhandelsexpediter. Den ena, Laila, skänkte mig en fantastisk bilderbok om Puccini, som vattenskadats och därför blivit värdelös – desto mera värdefull blev den för mig. I den andra träffade jag en äldre vän till Paolo, som jag träffat förut. Efter krogbesöken med diverse *chiudini*, en drink bestående av en blandning av vin och Campari, en mycket försåtlig drink där man aldrig kunde vara säker på mängden Campari, ibland för mycket, ibland för litet, besökte vi ett bullersamt innecafé mitt emot den kyrka som brukade ta emot de flesta uteliggarna, som är ganska många även i det lilla Lucca, om dock långt ifrån så iögonfallande som i Athen. Sedan inleddes middagen på en lokal restaurang, då klockan redan var 8 och man bara fått dricka hela dagen. Ehuru middagen blev väl tilltagen blev man inte bara rund under fötterna utan även svag i benen, varför vi gick hem till Nadia och fortsatte, där den verkliga middagen inleddes. Vid ett-tiden trodde man att klockan var 10 och slocknade man ofrivilligt. När man vaknade och skulle köras hem visade sig klockan vara 6. Detta var den natt då klockan ställdes fram en timme, (varför inte tidigare före vårdagjämningen?) så man var fullkomligt desorienterad i den totala årliga tidsförvirringen.

Det blev inte många timmar sömn sedan fastän man försov sig totalt. När vi vaknade till i ett eländigt tillstånd fram emot middagen och kom i gång på skakiga ben kom Mauro med sin fru på besök, så det var bara att glömma hela det planerade söndagsprogrammet med utflykter och andra ansträngningar. För säkerhets skull varken åt eller drack jag någonting under dagen för att koncentrera mig på att nyktra till, vilket man gjorde till kvällen, då man kunde börja dricka igen.

Utflykten blev i stället av på måndagen till Paolos födelseby, där det numera bara bodde 35 personer kvar efter att där varit 500 för 50 år sedan. En sådan by vi besökte hade bara 8, högst 10 sådana bofasta kvar. 1968 hade regeringen kommit med ett oemotståndligt förslag till alla bybor och bönder – de skulle få sälja sitt hus till staten för en miljon lire (då ungefär 50,000 kronor, mycket pengar på den tiden,) mot att de skulle få jobb i större städer inom industrin med höga löner – fabriker behövde arbetskraft. De flesta föll för detta, fem år senare kom den stora energikrisen med total inflation överallt och många blev arbetslösa, men de hade sålt sina hus och kunde inte få dem tillbaka. För att klara sig måste de stanna kvar i fabriker och arbeta, och många dog av grämselse eller gifter i den industriella miljön, deras tidigare hus blev öde och förföll liksom deras naturliga näringar, ost, ägg och andra naturprodukter, och därmed avfolkades landsbygden och bergstrakterna till 90%. Först under senare år har det stora misstaget uppdagats genom dess hälsomässigt, miljömässigt och ekonomiskt katastrofala följder. Varje steg bort från naturen med denaturalisering som följd kan naturligtvis bara ha enbart dåliga konsekvenser.

Under måndagen måste Paolo arbeta under eftermiddagen från 3 till 9, varunder jag fick klara mig själv, vilket jag gjorde med den äran, trots utspillt kaffe, stopp i diskhon efter diskningen, tomma flaskor och sämre väder. Jag kunde bara sitta i trädgården en kort timme i eftermiddagssolens bortdöende kyla (4 grader idag morse) men kunde dock i lugn och ro ägna mig åt en välbehövlig uppdatering, vilken pågår ännu. Paolos arbete gjorde att vi förlorade en dag i Lucca, varför jag övervägde att stanna en dag extra, så att jag även kunde träffa Valentina, hans ex. Jag ville gärna åtminstone försöka återföre dem. Ingenting hade hörts från Milano, varför det var tveksamt om jag skulle få träffa Silvia och Sergio i år, då jag helst väntades till Verona under onsdagen.

Det blev till att stanna en extra dag, varunder vädet ytterligare försämrades. Anledningen var, att det inte passade Paola att jag kom under onsdagen, och Silvia och Sergio var upptagna då och skulle resa till sin alphydda redan till torsdag kväll, så enda chansen att träffa dem var då. Jag kunde då lämpligt infinna mig hos Turris under fredagen – om jag fick övernatta hos Sergio fastän han reste bort. Jag förberedde mig på att passera den natten på cirkulerande tåg i värsta fall.

Den sista kvällen bjöd Paolo på *fegato alla veneziana*, någonting av det bästa man kunde få i Italien. Han skulle själv resa bort på långfredagen, så jag kunde ändå inte stanna längre där. Hans arbete med invandrare och utlandsprojekt förde honom till Albanien flera gånger om året, nästa gång i maj. Han arbetade med invandrare, mest illegala sådana, för att rädda dem och skydda dem, och deltog i ett skolprojekt i Albanien. Den sista kvällens sista middag avnjöts under ömsesidig njutning av *Rondò Veneziano* och Fabrizio de Andrè, en av Italiens viktigaste kulturpersonligheter under 1900-talets senare del, en utsökt poet och sångare, som hade spelat in ett antal sånger, många smått anarkistiska och mycket samhällskritiska med intelligent ironi, ett slags italiensk Vysotskij, men med mycket behagligare och renare röst. Vysotskij kraxade som en

kråka i jämförelse med Fabrizios harmoniska och alltid rena röst med perfekt tonträff, som alltid var älskvärdt angenäm och nästan oemotståndlig. Han blev alkoholist ganska tidigt, och när hans far dog anmodade denne honom att sluta dricka. Det var hans livs sista önskan. Fabrizio slutade direkt och återtog aldrig flaskan. Men både han och hans fru blev våldtagna på Sicilien. Han dog i min egen ålder – 58 – men med en enorm produktion bakom sig i form av intima, intelligenta och betagande sånger.

Rondò Veneziano är en kammarensemble, som framför helt nya kompositioner av en viss Giampiero Reverberi sedan 1980. Emellertid låter det inte alls som ny musik utan som en direkt fortsättning på den venetianska 1700-talsepoken med Vivaldi, Albinoni och andra sådana. Den är helt betagande, och de uppträder alltid i 1700-tals rokokodräkter, ungefär som André Rieu men ännu bättre och finare. Rieu är mera effektiv, medan Rondò Veneziano är mera smakfull. Många av deras stycken är helt enkelt bearbetningar av gamla mästars, de har till exempel gjort en bättre version av Ravels *Bolero* som inte spårar ur. Många av deras inspelningar finns tillgängliga gratis på *YouTube*, de flesta med mycket intressanta bildspel.

Det var där vi fann dem. Under middagen turades vi om med att plocka fram en ny, och det var väl den bästa möjliga njutning som kunde tillfogas en redan alltför njutbar middag. (De bästa hittills vi fann var "Rondò Veneziano", "Desirée" och för mig den vackraste av alla, "Tiepolo", som man helt enkelt bara måste göra en egen variant av.)

(I nästa nummer: *Milano*.)

Katastrofresan, del 8: Leh (forts.)

Äntligen lite trekking! Äntligen var man fri att röra sig obehindrat utan regn, varför man kom ganska långt. Vid bestigningen av Tsemofortet konstaterades att ingenting alls syntes av Lehs skador efter katastrofen. Sjukhuset, telecentralen och busstationen, som skadats värst, stod ändå kvar och kunde återanvändas efter bortskaffningen av all lera. Choglamsar syntes inte från fortet.

Jag vandrade upp till dalens slut för att avlägga ett sedvanligt besök hos överste Wangdus, men jag hade inte mycket hopp om att träffa på honom. Mycket riktigt: allt var låst och förbommat utom herrtoaletten och hade antagligen varit så sedan katastrofen. Som överste hade han säkert ryckt in i katastrofhjälpen.

Under tiden kom solen fram ordentligt och blottade äntligen hela härligheten i det ladakhiska landskapet. Det var en gudomlig befrielse. På vägen tillbaka besteg jag ett berg bara för möjligheten att få några fina bilder, vilket lyckades. På vägen gick jag även upp till den japanska fredsstupan, som i år fyller 25 år. Där hade de tyvärr slagit upp ett staket runt hela tempelområdet, förmodligen för att förhindra att någon går över kanten, men staketet ger alltid ett beklämmande intryck. Inte en kotte var där när jag kom upp, vilket aldrig har hänt tidigare. Hela området verkade övergivet, och bara staketet var där och verkade skyldigt.

Internet fungerade, men nackdelen med satellitkoppling är att vädret måste vara klart om det ska fungera. Jag försökte koppla in min egen lilla handdator, men den kopplingen fungerade inte. Därmed försvann hoppet om att kunna komma undan gratis med Internet, när det ändå var så extremt långsamt. Man fick fortsätta betala skjortan för att mest bara sitta och vänta på långsamma uppladdningar.

På kvällen hade jag middag med Karen, vilket var mycket angenämt. Hon bara dök upp på min favoritsylta "Tenzing Dickey", och vi var nästan ensamma där. Hon berättade, att hon flugit till Indien den 5.8 dagen före katastrofen, att det redan följande morgon hade publicerats bilder från förödelsen som bara kan ha sänts digitalt med telefon, och att hon suttit på det första plan som flugit till Leh efter katastrofen. Hon hade varit mycket aktiv i räddningsarbetet.

En annan som hade varit det var Skarma. Återseendet med honom var hjärtligt, och han visade mig ett unikt dokumentärt material från katastrofen som han fångat på sin kameratelefon. Kanske var det han som sänt bilderna till pressen. Han hade till och med fotograferat blixarna när ovädret började halv ett och som sedan upplyst hela natten. Efteråt hade han deltagit aktivt i räddningsarbetet främst med att gräva fram lik både i Choglamsar och borta i Markhadalen, där en holländsk dam hörde till offren. Att gräva fram lik i hårdnad lera och sedan få dem presentabla inför transport hem för begravning är minsann inget tacksamt arbete, men någon måste göra det.

Senare på kvällen, när jag intog mitt kvällskaffe på Gesmo, mitt favoritkafé, dök en av mina medpassagerare från Manali upp som följt med i den andra jeepen. Vi hade blivit goda vänner

under resan, nu dök han upp igen på Gesmo, och det visade sig att han var ägaren. Vilket sammanträffande! Vi bytte adresser och skulle säkert ses igen, då jag var stamkund på hans kafé sedan årtal tillbaka.

Stenzing på Lung Snon visste att berätta, att det katastrofala ovädet halv ett på natten den 6 augusti hade vandrat från by till by mellan Indus och Ladakhbergskedjan och i princip förstört dem alla, från Sabu till Choglamsar och vidare bort till Phiyang och Themisgang, där den värst drabbade byn var Tia. Det kanske allra värsta momentet var dock när regnstormen slog till mot Lehs busstation. Där brukade alla de hemlösa samlas i drivor och särskilt till natten, då det alltid fanns sängplats på perrongerna, och just till midnatt avgick många bussar och lokalbussar, varför när regnstormen slog till denna busstation var som allra mest överbefolkad med passagerare, hemlösa, tiggare och löst folk. Det är omöjligt att uppskatta hur många som spolades bort och ut i tomma intet, då de flesta var okända och medellösa utan fotfäste i samhället.

Catherine, min franska gamla dam från Lung Snon, som talade lika god tyska som franska och var lika flytande i engelska men med ett förskräckligt uttal, blev under kvällen uppringd av sin man, som sade: ”Du är försvunnen!” Hon hade varit i Zanskar när det hände och varken evakuerats eller meddelat sig med sin ambassad, varför hon rapporterats som försvunnen. Det fanns säkert många som hon, som inte berörts av katastrofen, varit på något skyddat ställe bortom ingenstans, fortsatt sina vandringar och upptäcktsresor som om ingenting hänt och inte ens nåtts av något bud om att hon borde meddela sig med sin ambassad. Det var ett lysande tillfälle här och nu för folk som faktiskt ville försvinna officiellt att göra det och lätt komma undan med det, då så många var försvunna som aldrig skulle kunna hittas.

(I nästa nummer: *Leh och Sabu.*)

Resan till Phuktar, del 17: Insnöade

Ruben Polansky var inte släkt med regissören, så vitt han visste, även om han var kameraman med dokumentärer som specialitet. Vi följdes åt från Nubra, han kom till mitt boställe och trivdes bra men beslöt ändå att stanna på ett annat ställe som var billigare – jag skulle ju avresa i morgon, och om han då inte längre kunde dela rum med mig skulle det bli dyrt för honom. Vi avslutade vår samvaro temporärt med eftermiddagste på Gesmo. Ali Rahi stötte jag åter ihop med på gatan, och i vems sällskap? Birgits, som jag flugit hit tillsammans med! Även hon skulle avresa i morgon men komma hem till Sverige före mig och var mycket nöjd med allt i sin Ladakhresa utom resällskapet, som jag skulle få höra mera om senare.

Även Eva bodde fortfarande kvar på Lung Snon, vilket jag aldrig hade väntat mig, och verkade friskare och nytrare än senast. Ett varmt farväl bjöd jag till Skarma, som inte hade vetat att detta var min sista kväll – annars hade han planerat något. Även min kanadensare från Montreal dök upp, alla hans planer på Nubra och Pangong hade strandat, det var mycket svårt att organisera något nu under den pågående Ladakhfestivalen, som bjöd på dansuppvisningar i tibetanska masker, thankautställningar, polomatcher, parader och allt möjligt, och även han ville ha mig på middag, liksom Ali Rahi och Birgit, men jag hade bestämt mig för mitt gamla tibetanska sjapp, det bästa i stan. Förhoppningsvis skulle antingen han, Ruben, Robert och Hillary eller allesammans dyka upp där också.

Även Stewart, min vän från Jersey, var på väg att lämna. Han hade tagit det dåliga vädret ad notam och tänkte stanna till i Keylong innan han for vidare till Dharamsala, där det var möjligt att vi kunde träffas igen.

Min avskedsmiddag hade jag sedan med Mark från Montreal. Av någon anledning kom vi genast att diskutera Jesusproblemet. I princip var vi överens: Jesus var bara en människa som tagit på sig att genomföra Messiasmissionen för att göra en behjärtansvärd insats för mänskligheten, överlevt korsfästelsen och återupplivats av esséerna, för att kanske sluta sina dagar i Indien, då mycket tyder på att det var där han tillbringade de okända åren. De viktigaste skrifterna som stöder detta är Kerstens viktiga bok ”*Jesus Lived in India*”, Alex Notovitjs återgivande av det ”tibetanska evangeliet” i sin bok om sin resa i Ladakh från 1876, vilket evangelium han sade sig ha funnit i klostret Hemis, vidare Tomasevangeliet upptäckt i Egypten efter andra världskriget och de redan på 300-talet utrensade delarna av Markusevangeliet, främst hans version av fallet Lazarus, som kompletterar Johannes version och förklarar en hel del. Vi kom att prata om detta hela

kvällen. Han är fysiker och katolik med franska som modersmål, och vi lovade varandra att hålla kontakten. (Det blev ingenting av med det.)

Ingen av de andra dök upp, men det kändes som den lämpligaste tänkbara avslutning på hela denna Ladakh- och Zanskarresa. Det återstod sedan bara att ta avsked av familjen vars hem jag delade. Detta skedde under övliga hjärtligaste former.

Det var fullmåne den kvällen, och jag såg fram emot en förhoppningsvis problemfri morgondags bussresa till Keylong, men ack hur jag bedrog mig! När jag klev ut efter fyra var himlen täckt och lovade en dyster och mulen dag.

Allt gick bra till en början. Ombord på bussen var en av veteranerna från haveriresan till Lamayuru, när vi försenades fem timmar av ett klippblock på vägen. Jag hade bästa tänkbara plats längst fram vid fönstret bakom föraren, bredvid hade jag två unga fransyskor, och till bussen anslöt sig också tre våghalsar som saknade biljett och därför blev utan sittplatser: en israel, en engelsman och en mycket ung australiensare som liknade Matt Damon och Leonardo di Caprio.

På väg upp mot Tanglang La, det första och högsta passet på 5300 meter, började snöfallet redan på ett tidigt stadium och förvärrades sedan oavbrutet. Snart började det snöa in i bussen fastän alla fönster var stängda: dessa gamla bussar är inte särskilt täta. Det uppstod möten, där till charmen hörde, att när de två fordonen körde upp på var sin sida av den enfiliga vägen för att komma förbi, började de sakta glida ner mot varandra. Flera i bussen var i sandaler utan strumpor, som jag, och de fötterna blev kalla.

Det lättade efter Tanglang La, snöfallet upphörde i öknen, och uppehållet i Pang för lunch klockan 11 var till och med regnfritt. En mäktig syn mötte oss nere på slätten, när en väldig hjord hästar och jakar drevs genom öknen, minst 200 djur. Tyvärr satt jag på fel sida för att kunna fotografera.

De följande passen Lachlung La (16616 fot) och Natu La (15437) gick an, men det började regna igen, och i Sarchu snöade det och såg inte ut att vilja sluta. Halvvägs upp för nästa pass, problempasset Baralacha La, mötte vi mindre fordon som berättade att vägen till Keylong var blockerad av snö.

Vi kom så långt som till tätläget före Baralacha La. Där hade alla strandat. Jeepar, truckar, bussar, ingen kom fram. Det var bara att erkänna sig insnöade, och snöfallet upphörde inte.

Tillsammans med min unge italienske vän Sandro från Monfalcone vid Trieste och en ung kanadensiska från Vancouver fick vi frysande krypa in i ett serveringstålt här på 4500 meters höjd och göra det bästa av saken med ris och linser, te, konversation och en och annan bok i väntan på att snöovädret skulle upphöra, medan vi knappast kunde fortsätta förrän tidigast följande morgon, bara 80 km från Keylong.

Något liknande hade inte hänt mig sedan jag blev insnöad i bergen i östra Turkiet i mars 1993 och den gången inte ens kunnat komma ut ur bussen – på 24 timmar.

(I nästa nummer: *Dramat vid Baralacha La*)

Rekordresan, del 15: Pelling.

Yuksom var Sikkims första huvudstad, där dess förste kung kröntes 1642, och strax efteråt instiftades klostret Dubdi en halvtimmes klättring ovanför, som vi missade när det dåliga vädret förstörde allt för oss.

Jag återvände till Pelling i en jeep, som liksom vanligt satte på automatmusik som var värre än vanligt: inte bara spelade den bara brottstycken av låtar, som hela tiden avbröts av tekniska kommunikationsfelpauser, utan dessutom hakade CD-n upp sig hela tiden, så att inte ens den första låten någonsin fick komma till någon form av avslutning – allting var åt helvete, dunkadunket, rytmen, melodiken, allt förstördes av tekniska bristfälligheter.

I Pelling var allting bara dimma, och det var svårt att hålla värmen i denna totala råhet. Efter lunchen gick jag därför upp till klostret Sanga Choeling, för att i någon mån återfå någon värme i synnerhet i fötterna, som jag tvingats bekläda med strumpor; och vem mötte jag på vägen upp om inte Henrik och Ditte?! De hade inte funnit något gott mat- eller övernattningsställe i Tashiding och därför fortsatt till Geyzing och därifrån återvänt de 9 kilometrarna till Pelling, bara för att få ett gott hotell och dräglig mat.

Emellertid var jag bokad för kvällen, då jag uppe vid Pemayangtse stött ihop med Lama Yongda, kapten Gyapo Yongda, som hört till Sikkims sista kungs livvakt och därför råkat illa ut

när Indien inkorporerade Sikkim. Han var upptagen men kunde träffa mig mellan 6 och 7 på kvällen. Följaktligen knallade jag uppåt Pemayangtse efter mörkrets inbrott utrustad med nödortförlig ficklampa. Ingen Lama Yongda fanns där då. Hans moder hade nyligen gått bort på en tisdag, och därför ägnade han varje tisdag åt minnesceremonier. I stället fick jag träffa hans enda lärares farfar, som var en utomordentlig historiker, 85 år gammal, som arbetade på ett verk om Sikkim. Vi hamnade genast i diskussioner om andra världskriget, om Stalins roll och Stalingrad och El Alamein, då detta råkade vara Bernard L. Montgomerys födelsedag...

Småningom kom Lama Yongda till rätta, han hade fördröjts genom transportproblem, men vi fick en intressant pratstund tillsammans, varunder han generöst bjöd på whisky av märket *Royal Stag*. Vi pratade om alla Sikkims problem – Indiens hårda satsning på Sikkim med flygplats och järnväg upp till gränsen vid Rangpoo, som Lama Yongda såg som rena mobiliseringen mot Kina, om Indiens hänsynslösa exploatering av Sikkim för dess mineraltillgångar, som ödelade alla Sikkims mest heliga platser, och så vidare. Kapten Yongda var fortfarande en glödande patriot och hade berättigad kritik mot allt vad Indien gjorde i Sikkim, som han fått två fängelsestraff för.

Naturligtvis kan Indiens intrång i Sikkim kritiseras och fördömas. Indira Gandhi tog Sikkim med ursäkten att Kina gjort det annars, och folkomröstningen som genomfördes, där en överväldigande majoritet röstade mot kungadömet och för en anslutning till Indien, var naturligtvis triggad genom omfattande lobbyverksamhet 1974. Just i denna kris omkom kronprinsen i en bilolycka, medan samtidigt drottningen, en amerikanska, övergav sin man och flyttade till Amerika med sina båda barn, där dottern omsider gifte sig med en polisman, medan den yngre brodern till kronprinsen blev munk och bosatte sig i Nepal.

Sikkim är dock fortfarande ett förlovat land, en gigantisk botanisk trädgård, som till 82,32% procent består av urskog och djungel, med 36 olika arter av rhododendron (nationalträdet: *Rhododendron Niveum*) och 515 olika arter av orkidéer, (nationalblomman: *Dendrobium Nobile*) som dock är mycket känslig i sitt ekosystem. Hela landet består av ett virrvarr av djupa floddalar omgivna av ogenomtränglig urskog, som gör avstånden mellan de fyra olika landskapen oöverbryggliga trots de korta avstånden. Folket är unikt sympatiskt och älskligt till karaktären, de är småväxta och milda som barn, och det är oemotståndligt att inte vilja ta dem under beskydd. Just deras unika mildhet och mjukhet gör dem desto sårbarare för brutala stormaktsingrepp, och det är just detta Indiens centralregering är helt blind för och omedveten om.

Nepal gick igenom en ännu värre traumatisk kris med sitt kungahus kataklysmatiska fall, när kronprinsen 2001 sköt ner föräldrar och de flesta av sin kungliga familj, medan endast den värste (farbrodern Gyanendra) överlevde och senare avsattes, och den processen är inte över ännu. Det skall bli mycket intressant att ta del av den aktuella situationen i Nepal, om det är möjligt.

Jag hade planerat att återvända till Darjeeling följande morgon, men Lama Yongda insisterade på att få träffa mig åter nästa morgon på sin skola klockan 9, så jag uppsköt avresan en dag. Dessutom hade jag mycket trevligt sällskap till middagen på kvällen, två originella herrar, en engelsman och en berlinare, som bodde och levde och reste tillsammans sedan åtta år, och tre franska schweizare, en karl och två damer av yngre årgångar, så naturligtvis blev det mycket tal om mat, och kocken instämde fullkomligt med mig om det italienska kökets totala överlägsenhet, om han dock insisterade på att det kinesiska var en mycket god tvåa. På grund av överkryddningen ('blåslampseffekten') i både det kinesiska och indiska köket föredrog jag dock det mjukare och lättare tibetanska.

Följande morgon tog oss alla med överraskning. Solen strålade klart, och för första gången sedan jag kommit till Darjeeling för åtta dagar sedan visade sig hela Kanjenjunga för mig. Det var på tiden. Jag hade nästan gett upp, när den överraskande tvärvändningen inträffade. Skönhetens liksom vädrets totala nyckfullhet förnekar sig aldrig, allra minst i Indien och Himalaya.

(I nästa nummer: *Lama Yongda*.)

Nästa nummer kan inte väntas förrän i juli.

Glad Midsommar! – önskar *Fritänkaren*

Göteborg den 27 maj 2011